

El caçador excèntric, a la porta del cel

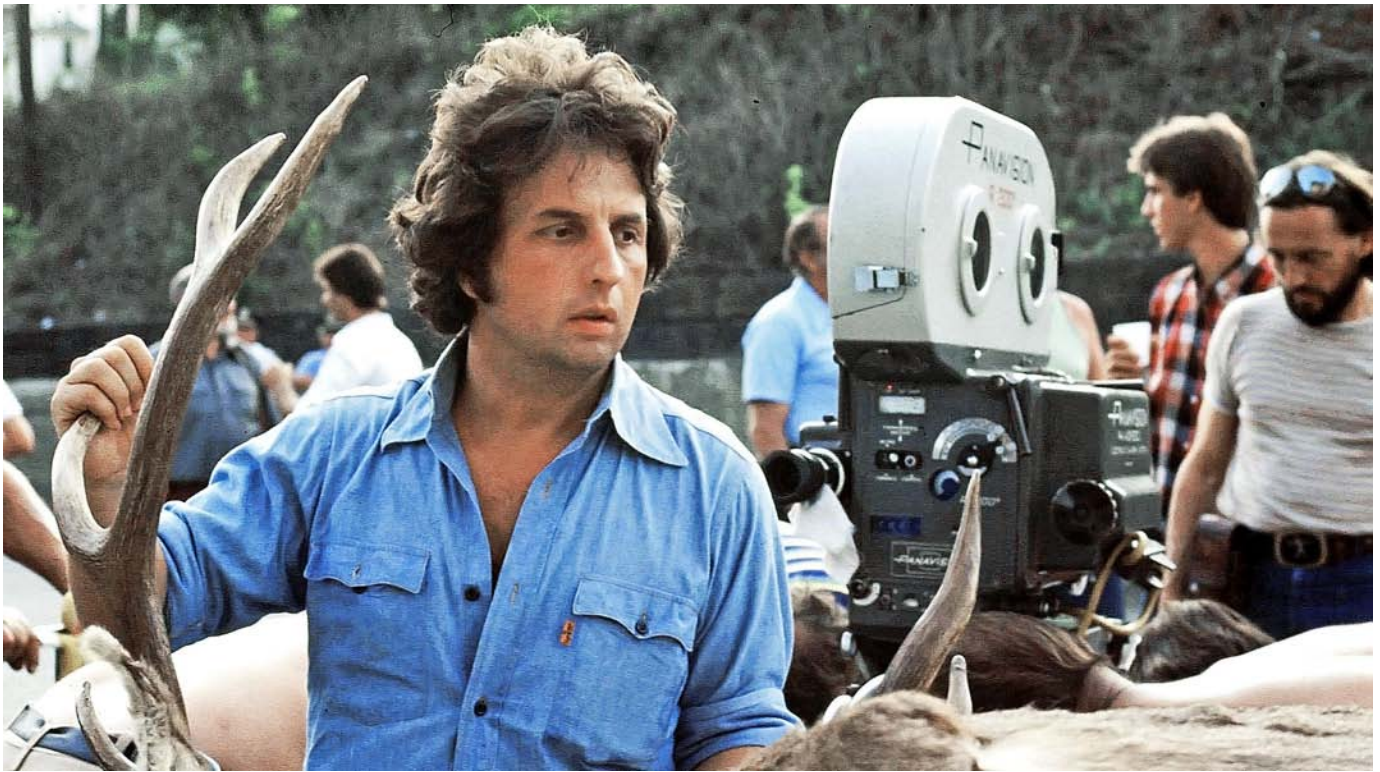
Michael Cimino, un dels personatges més controvertits de la història del cinema, mor deixant una obra mestra rotunda, 'El caçador', i un dels fracassos més sonats de Hollywood, la imperfecta però fascinant i reivindicable 'La porta del cel', a banda d'un grapat d'escenes inoblidables. S'acomiada un excèntric. I s'eixampla la seua llegenda

Reportatge de Xavier Aliaga

Tot el que ha envoltat l'existència del director, guionista i productor de cinema Michael Cimino és grandiloqüent i excessiu, des de la magnitud dels seus èxits a la concloent dimensió dels seus fracassos. Mentider compulsiu i perfeccionista extrem, Cimino fou un personatge únic, una persona arrebossada d'egocentrisme i ambigüïtat, però també tocada pel talent. Algú de qui, per començar, no acaba d'estar clara la data de naixement: s'especula si el 1939 o el 1943, però poden apostar per la primera xifra. El passat 2 de juliol, diguem que als 77 anys, el seu cor deixà de bategar. Per causes desconegudes, de moment. Cimino fou un foll de l'art i la indústria del cinema. I si volen saber per què algú amb una filmografia com a director tan escassa (set films) mereix tant d'enrenou, els convidem a continuar llegint.

Coneixent la seua trajectòria és relativament fàcil imaginar el xiquet hiperactiu, talentós i una mica silvestre que descriuen les seues biografies. Nascut a Nova York, de mare dissenyadora de roba i pare compositor, Cimino es va graduar en Michigan State i va ampliar estudis de pintura, arquitectura i història de l'art a la Yale University, a més d'incorporar les primeres nocions d'art dramàtic.

Els seus primers passos professionals, tanmateix, els va donar en publicitat, a la Madison Avenue, com un dels personatges immortalitzats en la sèrie televisiva *Mad Men*. De fet, el futur director de cinema mostra l'arrogàn- →

→ cia i seguretat d'aquells personatges. I comença a fer anuncis per a les grans companyies. El seu gran salt, però, s'enceta en mudar-se a Los Angeles, el 1971. Després d'escriure el guió de *Naus misterioses*, intervé en l'escriptura de *Harry el fort* (1973), seqüela d'un èxit de Clint Eastwood, *Harry el brut*.

El següent guió de Cimino, *Un botí de 500.000 dòlars*, desperta l'interès d'Eastwood, que el compra per rodar-lo. Però l'antic publicista el convenç perquè el deixi dirigir-lo a ell. La pel·lícula, estrenada el 1974, funciona com un tret. I això li permet disposar de pressupost i d'un repartiment excepcional per posar dempeus l'ambiciosa *El caçador* (1978), amb un ja estel·lar Robert de Niro en el paper principal. El projecte no és fàcil: la història d'uns obrers d'origen ucraïnès enrolats en la guerra de Vietnam que tornen del conflicte enmig d'una absoluta descomposició personal i familiar tenia molt d'agosarat en un moment en què els Estats Units encara digerien la derrota del seu imperi. I es llepaven les ferides provocades pels taüts i els soldats esguerrats físicament i psicològica.

El rodatge, a més, esdevingué un despropòsit. En part per les circumstàncies: John Cazale moria d'un càncer d'ossos i s'hagué de refer la planificació per rodar abans les seues escenes. Buscar-li un substitut no era una alternativa: l'actor era la parella de Meryl Streep, protagonista femenina del film, i ella i Cimino es negaren que abandonara el projecte.

Al mateix temps, emergí la coneguda recerca de la perfecció per part del director incompatible amb

ELS ANYS DEL GRAN

CIMINO. En la fotografia de dalt, l'any 1978, durant el rodatge d'*El caçador* (fotograma de baix, Robert de Niro en la impactant escena de la ruleta russa). Al costat, fotograma de *La porta del cel* amb Kris Kristofferson i Isabelle Hupert, germen d'una caiguda en desgràcia de la qual mai no s'acabà de recuperar. Una pel·lícula reivindicada més tard.

el pressupost previst per l'estudi: Cimino gasta 15 milions de dòlars contra els 8,5 pressupostats. I presenta un metratge de tres hores que crispa els nervis als directius de la Universal. Aquesta vegada, Hollywood li perdonarà els pecats: *El caçador* és una obra mestra visualment poderosa i conceptualment colpidora. Que enlluernà la crítica gràcies a moments incommensurables com ara la llarga seqüència inicial de la boda o l'arxifamosa escena de la ruleta russa, un prodigi de tensió mantinguda durant uns interminables tres minuts amb de Niro i Christopher Walken prodigiosos. I que va

SENSE DEIXAR DE SER UNA PEL·LÍCULA DESFERMADA I AMB LA SINTAXI NARRATIVA TRITURADA, 'HEAVEN'S GATE' ÉS FASCINANT

convèncer també el públic i l'Acadèmia: quatre premis Oscar sobre cinc nominacions. No s'ha dit molt aquests dies, però *El caçador* és també la pel·lícula que propulsa definitivament Meryl Streep, nominada a millor actriu de repartiment.

Tot no són bones notícies: a més de la inconfinència pressupostària de Cimino, la pel·lícula serveix per anar forjant la fama de mentider, ja que assegurava que *El caçador* contenia trets autobiogràfics del seu pas per l'exèrcit. Una mala passada provocada per un ego grandios: els sis mesos de servei militar en sòl americà difícilment donaven per inspirar aquell film. I més important: el guió era una adaptació d'un original de Louis Garfinkle i Quinn K. Redeker.

La porta de l'infern

Mentides a banda, Cimino s'havia guanyat el dret artístic a fer un doble salt mortal. El projecte definitiu que li guanyaria un lloc d'honor en la història del cinema. El seu *Doctor Zhivago*. La pel·lícula, un *western* molt inusual, pel que fa a la temàtica i els paràmetres estètics, es deia *Heaven's gate* (*La porta del cel*) i esdevingué una desfeta econòmica apoteòsica, la tomba de la United Artists, l'estudi creat per Charles Chaplin. Entre les raons, un rodatge extremament complex, molt consciencios, amb molta repetició d'escenes, que acabà provocant un desviament majúscul: 44 milions de despeses, quatre vegades més del pressupost inicial (40 milions sobre 7,5 pressupostats, segons altres versions). Als Estats Units recaptà tres milions. Un Cafarnaüm.

La crítica, a més, va massacrar el film sense pietat. És *Heaven's gate* una de les pitjors pel·lícules de la història, com s'ha arribat a dir? Potser convindria anar per parts. Si el rodatge fou un infern (i un festival: els cronistes de l'època asseguren que la cocaïna hi corria a dojo), la postproducció no es quedà enrere: Cimino presentà un metratge de més de cinc hores que l'estudi no volgué assumir. Però les següents versions retallades, de dues hores escaig i tres hores i escaig, tampoc no aconseguiren captar l'interès del públic.

L'èpica història d'un salvatge enfrontament entre uns terratinents i uns immigrants europeus a la dècada del 1890, protagonitzada per Kris Kristofferson, Christopher Walken, Jeff Bridges i Isabelle Hupert, entre més, tenia força. I lectures socials i polítiques de llarg abast sobre la construcció dels Estats Units. Aquell potencial caigué en terreny erm. Però val a dir que la versió del director, presentada el 2005, féu una mica de justícia. Sense deixar de ser una pel·lícula desfermada, d'una ambició incontrolada, amb mutilacions que trituraven qualsevol sintaxi narrativa, es tracta d'una obra visualment molt rica, que conté un grapat d'escenes memorables, com ara les seqüències de ball o el bany de sang final. Amb un rerefons molt interessant i trames secundàries sòlides. Encara avui, és un film fascinant. I que en aquell moment portava l'espectador allà on no havia estat abans. "Jo deteste treballar sobre els camins pels quals ja ha passat un altre cineasta. Em sent com si caminara sobre una tomba", digué en algun moment.

La porta del cel, en qualsevol cas, convertí Cimino en un personatge assenyalat, desplaçat de diversos projectes, alguns de sorprenents, com ara el musical *Footlose* (1984). La resta és una filmografia poc rellevant finançada de manera independent. I la polèmica no deixà d'acompanyar-lo, cal que recordem les acusacions de racisme pel dibuix que fa de la comunitat xinesa de *Manhattan Sud* (1985).

Acabà refugiant-se a França i es dedicà a escriure novel·les. L'any 2007 reaparegué a Cannes, amb motiu del 60 aniversari del festival, amb un físic estrambòtic, fruit d'un pas pel quiròfan que convertí la seua aparença en un creuament entre Michael Jackson i un dels seus actors fetitxe, Christopher Walken. Diuen que es va canviar el sexe.

L'any passat, el festival suís de Locarno li va concedir el Lleopard d'Or. Una altra d'aquelles reivindicacions tan europees.

El mite excèntric, a la porta del cel. ●